

Verksamhetsberättelse för verksamhetsår

2017

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	3
VERKSAMHETSOMRÅDEN	4
BEHANDLING	4
FORSKNING	4
UTBILDNING	4
INSAMLING & INFORMATIONSSPRIDNING	4
WONSA, BARN OCH REACH FOR CHANGE	5
ORD FRÅN EXTERN GRANSKARE	5
EKONOMI	6
TACK	7

SAMMANFATTNING

Wonsa, World of no sexual abuse, är en ideell organisation som grundades 2014 med visionen om en värld utan sexuella övergrepp. Missionen är att öka tillgängligheten till specialiserad vård av kvarstående psykologiska skador och symtom efter sexuella övergrepp och genom klinikens kunskap hjälpa samhället att förebygga nya övergrepp. En vision för de kommande fem åren är att skapa förutsättningar för att alla som utsatts för sexuella övergrepp i Sverige ska kunna få den hjälp de behöver oavsett var i Sverige man bor. Verksamheten sker i fyra av varandra ömsesidigt beroende områden: Behandling, Forskning, Utbildning, Insamling & kommunikation.

Organisationen består av insamlingsstiftelsen Wonsa och av aktiebolaget Wonsa AB. Insamlingsstiftelsen styrs av sina stadgar och leds av en styrelse som arbetar på volontär basis. (Se bilaga 1 för organisationskiss och styrelse). Stiftelsen har ett 90-konto och granskas av Svensk Insamlingskontroll. Inga vinstuttag kan göras ur stiftelsen. Stiftelsen är ensam ägare av Wonsa AB. Wonsa AB har samma styrelse som insamlingsstiftelsen Wonsa. All näringsverksamhet sker i Wonsa AB.

BAKGRUND

Aktuell statistik, rapporter och studier visar att det begås närmare 45 000 våldtäkter varje år i Sverige, varav 28 000 begås på barn. Sambanden mellan sexuella övergrepp och utveckling av psykisk ohälsa är stora. Trots det finns det bara tillgång till landstingsfinansierad specialiserad hjälp för personer med kvarstående psykologiska skador och symtom efter sexuella övergrepp för runt 250 barn och 250 vuxna varje år i Sverige. I en registerstudie publicerad i Journal of Epidemiology and Community Health 2016, av Wonsa i samarbete med Karolinska Institutet, där hela Stockholms befolkning finns inkluderad, ses att risken att drabbas av stressrelaterade sjukdomar, missbruk, ångest och depression är mer än 10 gånger så hög hos den som har utsatts för ett sexuellt övergrepp i jämförelsen med den som inte har utsatts.

I en journalgenomgång av alla Wonsas nybesök mellan 1 januari – 30 juni 2017 ses att en majoritet av patienterna har utsatts för upprepade penetrerande sexuella övergrepp i barndomen, och att 80% av Wonsas patienter har försökt få hjälp inom det befintliga sjukvårdssystemet innan de sökt hjälp hos Wonsa, men att de upplevt att det inte funnits kunskap eller förståelse för deras symtom.

Wonsas bedömning efter tre års verksamhet är att den analys som låg till grund för Wonsas grundande 2014 kvarstår: Kunskap om psykologiska skador och samsjuklighet hos svårt sexuellt traumatiserade patienter saknar spridning inom dagens sjukvårdssystem. Kunskap om patientgruppen ingår varken i läkares eller psykologers grundutbildning. Gemensamma strukturer och begrepp för bedömning och kategorisering av olika typer av sexuella övergrepp saknas och det saknas kanaler för kunskapsförsörjning till både specialist- och primärvård.

Wonsas bedömning är att landstingsfinansierade forskningsinriktade specialistkliniker är en förutsättning för att en systematisk och effektiv kunskapsutveckling och kunskapspridning ska kunna ske. Wonsa har därför under 2017 systematiserat organisationens erfarenheter och insamlade data från starten. Utifrån detta har Wonsa skapat ett skalbart klinikkoncept (TMT by Wonsa, se bilaga 2), ett klassificeringssystem för olika typer av övergrepp, Wonsa Classification 2017 (WC17) har introducerats och en strukturerad symtom och skadebeskrivning utifrån fem olika psykologiska skademekanismer har utarbetats. Syftet med 2017 års arbete har varit att skapa förutsättningar för ett kunskapsbaserat samhälleligt systemskifte, där det är en självklarhet att personer med kvarstående psykologiska skador efter sexuella övergrepp har tillgång till landstingsfinansierad specialistvård.

VERKSAMHETSOMRÅDEN

Behandling

Behandlingsverksamheten skedde under 2017 på Wonsas specialistklinik i Stockholm. På kliniken fanns under året 2 läkare och 17 terapeuter. Under året gjordes 300 läkarbesök och 2200 besök på traumamottagningen. För detaljerad klinikstatistik se bilaga 3. Patienternas slututvärderingar hann tyvärr inte sammanställas under 2017. Dock har ett antal avslutade patienter hört av sig till Wonsa under året för att inom sina respektive yrkesområden, dit de nu har kunnat återvända, hjälpa Wonsa att utvecklas. Detta är en utveckling som vi välkomnar och ser som ett tecken på den kraft som ryms i läkeprocessen. I slutet av 2017 kunde genom ett samarbete med företaget ProRenata en implementering av ett digitalt journalsystem påbörjas. Inom samma system kunde också Wonsas verktyg för behandlingsutvärdering LYS (arbetsnamn) integreras. Verktyget är unikt för Sverige och möjliggör utvärdering av behandling av komplext traumatiserade patienter. Samtliga landstingsdrivna psykiatriska kliniker i landet kommer att erbjudas möjlighet att använda verktyget.

Klinikens verksamhet finansierades sedan tidigare huvudsakligen genom volontära insatser, medel från Reach For Change samt patientavgifter från avtal med olika vårdcentraler, framförallt i Stockholmsområdet. Under 2017 tillkom många nya avtal (se bilaga 4), och vid årets slut hade kliniken avtal med 40 olika vårdgivare. Vid två olika tillfällen utlovades också direkt avtal med Stockholms respektive Södermanlands läns landsting. Inga av dessa avtal blev dock klara för implementering under 2017, och expansion blev därmed omöjlig under 2017. Implementering av direkta avtal med minst ett landsting i Sverige är högsta prioritet för kliniken under 2018. Klinikens ekonomiska resultat för 2017, blev – **821 tkr**.

Forskning

Under 2017 genomfördes ett kvalitetsarbete där samtliga journaler från årets först halvår gick igenom. Materialet färdigställdes i ett manus för publicering i Läkartidningen. Besked om publicering hann tyvärr inte inkomma under 2017. Datainsamling för två registerstudier påbörjades, och inkludering till den pågående behandlingsstudien för behandling med metoden Lifespan Integration (LI) efter våldtäkt fortsatte. Inga forskningsmedel beviljades för 2017.

Utbildning

Under året genomfördes en grundutbildning och en vidareutbildning för Wonsas personal. Vidare genomfördes 1 utbildning i Lifespan Integration för trauma för terapeuter i Västerbottens läns landsting, 7 föreläsningar för sammanlagt 200 personer och 3 studiebesök. Wonsa anlätades också som experter för att leda en workshop för förskoleföretaget Atvexa, med syftet att ta fram ett koncept för att förebygga sexuella övergrepp inom barnomsorg. Wonsa har också suttit som representanter i Stockholms läns referensgrupp för framtagande av psykiatristöd för behandling av PTSD. Inför 2018 har Karolinska Institutet har bokat in Wonsa för att under vårterminen dels föreläsa för läkarstudenter i Stockholm om sexuellt våld samt för att tillsammans med Läkare i Världen och Röda Korset delta i en heldags workshop kring mänskliga rättigheter. Under 2017 redovisade verksamhetsområdet utbildning med **160 tkr i intäkter**.

Insamling & Informationsspridning

Under året har Wonsa registrerat Fb, Instagram och Twitter. Wonsa har medverkat i media som experter i SVT (rapport) och i TV4 (Malou efter 10). Wonsa har också nämnts i dagspress vid ett flertal tillfällen, samt intervjuats som experter i bland annat DN. Wonsa har också publicerat en debattartikel tillsammans med Kris och TraumaCentrum. Wonsa

genomförde också en insamlingskampanj under decembermånad. Kampanjen spreds via sociala medier och totalt insamlades 15 000 SEK. Arbetet med insamling & kommunikation skedde uteslutande på volontär basis med stora insatser från Wonsas styrelse under 2017. Under det sista kvartalet påbörjades ett systematiskt arbete med att söka medel genom ett samarbete med ett företag specialiserat på ansökningar av bidrag, där viss procent av beviljade anslag tillfaller företaget. Sammanlagt inkom **825 tkr** till Insamlingsstiftelsen under 2017.

WONSA, BARN OCH REACH FOR CHANGE

Wonsas specialistmottagning tar emot barn från 12 år ålder. Wonsa hjälper också barn genom att behandla och stärka föräldrar som har utsatts för sexuella övergrepp och genom att professionella inom vård och omsorg får en ökad kunskap om förekomst och konsekvenser av incest och andra sexuella övergrepp. Wonsa blev tack vare sitt arbete för att hjälpa barn en av R4C vinnare 2016. Det har inneburit ett stort erkännande, och ett stort stöd. Genom vår samlade verksamhet inom behandling och utbildning nådde vi ut till över 3000 barn under 2017.

Nedan följer några exempel på hur vi genom klinikens verksamhet har gjort livet lättare för barn:

Flicka 17 år, blev utsatt för en gruppvåldtäkt i december 2016. Efter våldtäkten fick hon svårt att koncentrera sig, hon fick mardrömmar, sömnstörningar, flashbacks, blev nedstämd och fick ångest. Under mars månad påbörjade hon en traumabehandling på mottagningen, och hon kan nu sova och ångesten är borta.

Två pojkar, 6 och 10 år, har inte kunnat bo med sin mamma det senaste 1,5 åren, då mamman har mått så dåligt på grund av de sexuella övergrepp som hon blev utsatt för under sin barndom. De bor istället hos sin andra förälder, och mamma bor själv. Tack vare att vi kan behandla barnens mamma på kliniken, kan barnen nu vara med sin mamma några timmar några dagar i veckan.

Flicka, 9 år, utsatt för övergrepp från sin pappa. Har 2 syskon, där man också tror att övergrepp har skett/pågår. Vårdnadstvist, rättegångar och stora psykosociala problem hos flickan har lett till att flickans mamma har fått en utmattningssyndrom och inte klarar att arbeta längre. Tack vare Wonsas mottagning får flickans mamma sjukskrivning och behandling, så att hon orkar finnas för sina barn under tiden. Flickan mår fortfarande dåligt, men får vara med sin mamma, som fortfarande är den enda tryggheten för flickan.

50-årig kvinna som blev utsatt för incest i barndomen och är ensamstående förälder till dotter. Pat haft svårt med föräldraskapet, har inte kunnat reglera sina känslor och har vid stress skrikit rakt ut, brutit ihop, gråtit, inte kunnat ta ett vuxet ansvar för sitt barn. Påbörjade behandling på Wonsa för ett år sedan. Kan nu vara lugn med sitt barn, känner sig trygg, kan reglera sina känslor och utövar ett vuxet föräldraskap till sin nu 12-åriga dotter, som i sin tur äntligen kan få vara det barn hon är.

ORD FRÅN EXTERN GRANSKARE

Att uppmärksamma sambanden mellan svåra livshändelser och psykisk ohälsa har krävt, och kräver fortfarande, en ständig kamp. Trots alla beskrivningar genom historien av hur människor far psykiskt illa av att möta påträngande hot mot den egna säkerheten och integriteten (krig, hot, våld, övergrepp) var det inte förrän efter USA:s krig i Vietnam som diagnosen posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) kom med i de officiella diagnosmanualerna

1980. Även om detta då var en framgång, så blev samtidigt begränsningarna tydliga: bland annat den framväxande och allt starkare kvinnorörelsen under 60- och 70-talen visade på att det som männen utsattes för i krig, utsattes kvinnor och barn för i hemmen. Och ofta med än mer förödande psykiska konsekvenser! Allt sedan dess har ett lobbyarbete pågått för att även etablera diagnosen komplex PTSD.

Skillnaden mellan enkel PTSD och komplex PTSD kan bland annat härledas till de traumatiserande händelsernas karaktär och tid. Konsekvenserna blir t ex ofta mer omfattande när det handlar om sexuella övergrepp och inte en bilolycka, när övergreppen sker tidigt i den utsattes liv, när övergreppen sker upprepat och utdraget över tid och inte vid enstaka tillfällen, och när förövaren är en person som den utsatte egentligen borde kunna känna tillit till. Den mänskliga hjärnan utvecklas i samspel med omgivningen och det är stor skillnad på att i en trygg miljö kunna fokusera på nyfikenhet och kreativitet istället för att i en otrygg och farlig miljö behöva fokusera på att identifiera, hantera och undvika fara.

När traumatiseringen är av mer komplex karaktär ställs också högre krav på de behandlingar som erbjuds. Dagens evidensbaserade metoder vänder sig egentligen främst mot dem som har enkel PTSD, dvs vuxna individer som varit med om enstaka traumatiserande händelser. Och vad ska vi då göra i mer komplexa fall, när dessa metoder inte räcker till, där bland annat förmågan att reglera känslor inte har utvecklats, där tillitsskadorna är stora och det överhuvudtaget är svårt att använda ord för att beskriva vad man varit utsatt för? Erfarenheten och vissa studier visar på svårigheten för många att berätta, vilket pekar på behovet av behandlingsmetoder med betoning på mindre verbala inslag. Det kan handla om arbete med inre bilder och metaforer, mer kroppsfokuserat arbete och inslag av uttryckande konst, bild, musik och rörelse. För dessa metoder måste evidens byggas upp.

Svårigheten att berätta om det man varit utsatt för kan bero på många faktorer, men bland annat det undvikande av plågsamma och skrämmande minnen som är karaktäristiskt för PTSD. Det är i grunden mänskligt att vilja bort från det som gör ont (det är till och med ett stort överlevnadsvärde i detta). Problemen uppstår när det är förnimmelser på den egna insidan som undviks. Vad gäller svårigheten att i samhället få genomslag för det faktum att så många människor utsätts för kränkande, traumatiserande övergrepp kan detta delvis också ses som ett undvikande. Vi vill helt enkelt inte se, och därmed slippa dela och känna, det som den utsatte varit med om. I *Comprehensive Textbook of Psychiatry* från 1974 stod att läsa: ”incest är extremt ovanligt och förekommer inte i mer än ett fall per 1,1 miljoner människor”. Detta var naturligtvis förödande för möjligheten att människor utsatta för sexuella övergrepp skulle få rätt bedömningar och rätt behandling. För att inte tala om möjligheten att förövarna ska stoppas, gripas och dömas. Vi har idag kommit en bit på vägen i vår kunskap om hur omfattande problemet egentligen är, självklart även i Sverige, men har fortfarande mycket arbete kvar. Wonsas ansats att sammanställa och förmedla fakta, tillhandahålla behandling och på ett strukturerat sätt arbeta för att förbättra evidensläget gör att verksamheten i hög grad är behövlig. Detta gäller särskilt då många utsatta idag upplever att hjälpen inte går att få någon annan stans.

Fredrik Garpe
Leg psykolog, leg psykoterapeut
Verksamhetschef Kris- och Traumacentrum Sverige AB

EKONOMI

För detaljerad information se ekonomin se balans och resultaträkning 2017, samt RR och BR 2014-2017 i bilaga 5.

TACK

Vi är stolta och tacksamma över alla som vill hjälpa oss att skapa en värld utan sexuella övergrepp. För 2017 vill vi rikta ett särskilt tack till följande organisationer:

Reach for Change: Tack! Genom ert stöd och er tro på vårt har ni gjort det möjligt för oss att bygga upp ett strukturkapital med ett klinikkoncept som är färdigt att kopieras och skalas upp över hela landet.

Alfa e-recept: Tack! För att ni helt utan kostnad låter oss använda ert system för digitala recept – det för vardagen för såväl vår personal och våra patienter oerhört mycket säkrare och lättare!

ProReNata: Tack! För att ni helt utan kostnad har byggt upp ett heltäckande digitalt journalsystem, med obegränsat antal licenser, som vi får använda utan avgifter tills landstingen gör det enda rätta och börjar finansiera specialistvård för patientgruppen!

Alstra: Tack! För att ni helt utan kostnad har hjälpt oss få igång vår utvärderingsverktyg LYS! (arbetsnamn).

AddTruly: Tack! För att ni har tagit in oss i er portofoglio, och koppla samman oss med modiga företag som vågar förändra världen!

New Black: Tack! För att ni stöttar vårt arbete och skapar möjligheter för vår unga generation att ta ställning för en värld utan sexuella övergrepp.